
**İNŞACILIK VE İNGİLİZ OKULU PERSPEKTİFİYLE ULUSLARARASI
TOPLUM TARTIŞMASI: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER-MİLLETLER
CEMİYETİ ÖRNEĞİ**

**THE DISCUSSION OF INTERNATIONAL SOCIETY WITH THE
PERSPECTIVE OF CONSTRUCTIVISM AND ENGLISH SCHOOL:
EXAMPLE OF UNITED NATIONS-LEAGUE OF NATIONS**

**ОБСУЖДЕНИЕ ПОНЯТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО ОБЩЕСТВО С
ПЕРСПЕКТИВЫ АНГЛИЙСКОЙ ШКОЛЫ И ТЕОРИИ
ПОСТРОЕНИЯ: ПРИМЕР ОРГАНИЗАЦИЯ ОБЪЕДИНЕННЫХ
НАЦИИ-ЛИГА НАЦИЙ**

Yunus KOÇ*

ÖZ

Savaş, anarşizm, kaos adına ne denirse densin ulusal ve uluslararası düzensizliğe, kuralsızlığa, umutsuzluğa ve mutsuzluğa sebep olur. Böylesi bir duruma son vermek için ulusal veya uluslararası bir takım sözleşmeler, anlaşmalar ve düzenlemeler yapılır. Tıpkı Modern dönem toplumsal sözleşmecilerden olan Machiavelli, Rousseau ve Locke gibi düşünürlerin ulusal düzeyde kargaşayı nihayete erdirmek üzere önerdikleri toplumsal düzen gibidir. Burada dikkate alınması gereken husus; düşünürlerin, düzenin sağlanması için sözleşmeye toplumun ekseriyetinin katılımı noktasında ortak bir argüman geliştirmiş olmalarıdır. İşte uluslararası düzeyde gerçekleştirilmesi düşünülen örgütlerin de, tüm aktörlerin veyahut ekseriyetinin katılımının sağlandığı, ortak çıkarlar ve değerler üzerine kurulan heterojen bir toplumsal yapı arz etmesi beklenir. Tam bu noktada uluslararası bir örgüt olarak Milletler Cemiyeti'nin ve Birleşmiş Milletler'in mütecanis bir yapıya düşmeden uluslararası bir toplum olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği önem kazanmaktadır. Bu gerekçeyle Birinci Dünya Savaşından sonra barışın ve nizamın tesisini sağlayacak bir sistem olarak kurulmuş olan Milletler Cemiyeti'nin ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyada güveni ve barışı tesis etmek için büyük devletler öncülüğünde kurulmuş olan Birleşmiş Milletler'in uluslararası bir toplum olup olmadığı tartışması çalışmamızın amacını oluşturmuştur. Bu perspektifle ilk olarak, Millet Cemiyeti'nin ve Birleşmiş Milletler'in kuruluş sürecine değinilmiştir. İkinci olarak, İngiliz Okulu ve inşacılık teorisi irdelenmiştir. Son olarak ise, İngiliz Okulu üzerinden Millet Cemiyeti ve

* ORCID: [0000-0001-9453-2910](https://orcid.org/0000-0001-9453-2910), Dr. Öğretim Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Muş/Türkiye, (yunuskoc2@hotmail.com).

İnşacılık Ve İngiliz Okulu Perspektifiyle Uluslararası Toplum Tartışması: Birleşmiş...

İnşacılık teorisinin anahtar kavramları ile de Birleşmiş Milletler, uluslararası toplum bağlamında tartışılmaya çalışılmıştır. Çalışmada tarihsel sosyoloji, içerik analizi ve karşılaştırmalı analiz olarak birden fazla yöntem kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Uluslararası Toplum, İnşacılık, İngiliz Okulu, Birleşmiş Milletler, Milletler Cemiyeti.*

ABSTRACT

War, Anarchism, Chaos or whatever you call; it causes national and international irregularity, normlessness, hopelessness, unhappiness. To end such a situation, national or international agreements, contracts, arrangements are made. It is social order has been suggested for ending the chaos at the national level by modern period contractors and philosophers such as Machiavelli, Rousseau and Locke. The point should be considered here; Philosophers, to maintain law and order, have developed a common argument which have been participated by majority of the society in the convention. Organizations which are considered to be realized at the international level, are also need to be expected to provide a heterogeneous social structure based on common interests and values, with the participation of all factors or majority. At this point it becomes important whether the League of Nations and the United Nations can be evaluated or not as a international society without falling into an homogeneous structure. Hereby, the aim of this study is to find out whether the League of Nations has been established as a system to provide peace and order after First World War and United Nations has been established under leadership of major states provide the peace and trust in the world after Second World War, international community or not. By this perspective, primarily, it has been mentioned about the process of establishment League of Nation and United Nations. Secondly, English School and the theory of constructivism have been studied. Lastly, through the English School League of Nations and with the key terms of the theory of constructivism. United Nations has been tried to be discussed in the context of international community. In this study, multiple methods such as historical sociology, content analysis and comparative analysis have been used.

Keywords: *International Society, Constructivism, English School, United Nations, League of Nations*

АННОТАЦИЯ

Война, анархизм, хаос как бы это не называлось, вызывает беспорядок, беззаконие, отчаяние и несчастье на национальном и международном уровнях. Для предотвращения такой ситуации принимается ряд национальных и международных конвенций, соглашений и договоров. Похожее на проект социального соглашения который предотвращает хаос на национальном уровне, предложенными современными мыслителями как Machiavelli, Rousseau ve Locke. Сущность этой идеи заключается в участии большинства общества в соглашении для соблюдения порядка которая есть общая точка зрения мыслителей. Таким же образом, ожидается, что мероприятия, которые, будут реализованы на международном уровне, будут представлять гетерогенную социальную структуру, основанную на общих интересах и ценностях, в которых участвуют все участники или большинство. Как раз в этом этапе возникает важность, можно ли рассматривать Лигу Наций и Организацию Объединенных Наций как международное соединение не превращаясь в однородную структуру. По этой причине цель нашего исследования состояла в том, чтобы обсудить, является ли Лига Наций, которая была создана в качестве системы для установления мира и порядка после Первой мировой войны, и является ли

Организация Объединенных Наций, которая была создана под руководством великих государств для установления доверия и мира на земле после Второй мировой войны, международным сообществом. С этой точки зрения, в начале был рассмотрен процесс основания Национальной Лиги и Организации Объединенных Наций. Далее исследуется Британская Школа и Теория Построения. В конце согласно ключевым концепциям Английской Школы и Теории Построения, Организации Объединенных Наций обсуждается в контексте международного сообщества. В статье использовались различные методы исследования, такие как историческая социология, контент-анализ и сравнительный анализ.

Ключевые слова: *Международное сообщество, Построение, Британская Школа, ООН, Лига Наций.*

1. Giriş

Devletler arası ilişkilerde güvensizliğin ve çıkarın hâkim olduğu söylenebilir. Bu tıpkı Hobbes'un (1994) ya da Machiavelli'nin (1992) doğası itibarıyla kötü olan insanoğlundan dolayı toplumda kaosun etkili olduğunu vurgulaması gibidir. Nasıl ki Hobbes (1994), anarşik ortamın son bulması için bir toplumsal sözleşmenin gereği üzerinde durur. Benzer biçimde uluslararası ilişkilerdeki anarşik ortamın ortadan kaldırılması için devletler arasında yapılan uluslararası toplum tesisinin de buna hizmet edeceği düşünülür. Burada uluslararası toplum, düzenin sağlanması için zorunlu olarak başvurulmuş bir araç olarak karşımıza çıkar. İnşa edilen uluslararası toplumun kurumlarıyla, ilkeleriyle, yasalarıyla, devletler arasındaki ortak çıkarları, güvenliği, düzeni ve mutluluğu tesis etmesi beklenir. Uluslararası teorilerin araştırma konusunu oluşturan uluslararası toplum kavramı ve bununla ideal bir toplumsal düzenin inşasını oluşturma çabası geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini korumaktadır. Haliyle bu durum konunun üzerine düşünmemizi, tartışmamızı önemli kılmakta ve konunun araştırılmasının önemini arttırmaktadır.

Böylece ilk dünya savaşından sonra barışın ve nizamın tesisini sağlayacak bir sistem olarak kurulmuş Milletler Cemiyeti'nin ve bu cemiyetin yerine ikinci dünya savaşı sonrasında dünyada güveni ve barışı tesis etmek için büyük devletler öncülüğünde kurulmuş olan bir dünya sistemi olarak Birleşmiş Milletler'in, uluslararası bir toplum olup olmadığı tartışması çalışmamızın amacını oluşturmuştur. Bu perspektifle çalışmada, tartışmanın daha anlaşılır olması için ilk olarak, Millet Cemiyeti'nin ve Birleşmiş Milletler'in kuruluş sürecine değinilmiştir. İkinci olarak, İngiliz Okulu ve inşacılık teorisi irdelenmiştir. Son olarak ise, İngiliz Okulu üzerinden Millet Cemiyeti ve İnşacılık teorisinin anahtar kavramları ile de Birleşmiş Milletler uluslararası toplum bağlamında tartışılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada birden fazla yöntem tercih edilmiştir. Bir taraftan, Milletler Cemiyeti'yle tarihin belirli noktalarına odaklanıp sosyolojik ve politik bir analizde bulunarak tarihsel sosyoloji yöntemine (Yalvaç, 2013: 5-7) başvurulmuştur. Diğer taraftan, nitel araştırmalarından içerik analizi yönetime uygun olarak konuyu açıklamaya yardımcı olacak kavramlar belirlenmiş, kategorize edilmiş ve

İnşacılık Ve İngiliz Okulu Perspektifiyle Uluslararası Toplum Tartışması: Birleşmiş...

ilişkilendirilmiştir (Özdemir, 2010: 334-336). Son olarak ise, Milletler Cemiyeti ile Birleşmiş Milletler karşılaştırmalı analiz yöntemiyle incelenmiştir.

2. Başarısız Bir Uluslararası Düzenden Yeni Düzene: Milletler Cemiyetinden Birleşmiş Milletlere

Birinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası barışı, düzeni ve güvenliği yeniden tesis etme ihtiyacı duyulmuştur. İnşa edilmesi düşünülen yeni düzen Birinci Dünya Savaşı'nda galip olan devletlerin uluslararası işbirliğine dayanmıştır. Yapılmış olan işbirliğinin Milletler Cemiyeti adı altında gerçekleşmesi amacıyla kollar sıvanmıştır (Kıran, 2008: 20).

Herkesin barışa özlem duyduğu atmosfer içinde Amerika Başkanı Woodrow Wilson, Ocak 1917'de ABD senatosunda barış cemiyetinin kurulması ihtiyacını dile getirmiştir. Bir yıl sonra yani 1918'de Wilson, Amerika kongresinde barışın temel ilkelerini on dört nokta içerisinde açıklamıştır. Bunlardan bir kısmı şunlardır (Denk, 2019: 103-118); ilki, ülkeler arasında yapılacak diplomatik görüşmelerin neticesi artık gizli tutulmamalı taraflar hak ve sorumluluklarını kamuoyuna açık bir şekilde bildirmelidir. İkincisi, devlet müdahalesi sınırlandırılarak serbest ticaret benimsenmelidir. Üçüncüsü, denizler serbest dolaşım alanı haline getirilmelidir. Dördüncüsü, uluslara kendi kaderlerini belirleme hakkının tanınmalıdır. Beşincisi, kolonilerin düzenlenmesine ilişkindir. On dördüncüsü ise, ulusların hukuki işbirliğine, siyasal bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne güvence vermek için milletler Cemiyeti'nin kurulmasına dairdir (Armaoğlu, 1985:138, Kıran, 2008: 21).

Birinci Dünya Savaşı'ndan bir yıl sonra yani 1919 yılında Versailles sarayında Wilson'un başkanlığında barış müzakereleri başlamıştır (Altın, 2014: 1-2; Gürbüz, 2002: 89). Bu konferansa katılan devletleri dört grupta toplamak mümkündür. İlk olarak, merkezi güçlere karşı savaştan beş büyük devlettir: ABD, İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya. Bu devletler, kendilerini oluşacak düzenlemeler ile ilgili her konuda yetkili görmüşlerdir. İkinci olarak, savaşa bu beş büyük devletin yanında katılmış olan yirmi üç devlettir. Bunlardan bazıları; Belçika, Brezilya, Çin, Küba, Yunanistan, Portekiz, Panama, Polonya Romanya, Siyam, Avustralya'dır. Üçüncü olarak, merkezi güçlerle yalnızca diplomatik ilişkilerini kesmekle yetinerek savaş açmamış olan devletlerdir: Bolivya, Ekvador, Peru ve Uruguay. Son olarak, savaşta tarafsız kalan devletlerdir. Bu konferansa mağlup devletlerin hiçbiri davet edilmemiştir. Onların yokluğunda hazırlanan barış anlaşmaları daha sonra onlara dikte ettirilmiştir (Hasgüler & Uludağ, 2012: 72-73).

Konferansta yapılan görüşmeler neticesinde Milletler Cemiyeti anayasal çerçevesi şekillenmiş ve Konferansa iştirak edenlerce kabul edilmiştir. Cemiyet, I. Dünya savaşı ardından İsviçre'de 10 Ocak 1920'de kurulmuştur (Sürmeli, 2000: 183-184). Milletler Cemiyeti, tüzüğü yirmi altı maddeden oluşturulmuştur. Uzlaşılan bu maddelere karşın üye ülkeler, pratikte bunları gerçekleştirememiştir. Üye ülkelerin aykırı davrandıkları maddelerden biri de onuncu madde olmuştur. Onuncu maddeye göre, Milletler Cemiyeti'ne üye devletlerin politik hürriyeti ve toprak bütünlüğü tehdit edilemezdi. Burada önemli olan diğer bir nokta ise,

Wilson'un Paris'te Avrupa liderlerine kabul ettirdiği Milletler Cemiyeti'ni kendi ülkesine kabul ettirememesi beklenmedik bir gelişme olarak dünya kamuoyunu şaşırtmıştır (Gürbüz, 2002: 93-98).

Milletler Cemiyeti, iki savaş arası dönemde yaşanan barış ve güvenlik karşısı gelişmelere müdahalede etkisiz kalması ve eskisinden çok daha büyük olan ikinci dünya savaşını önleyememesi nedeniyle 1946'da dağılmıştır. Dağılmış olan bu cemiyetin yerine Birleşmiş Milletler, evrensel, barış ve düzen kurmada çok daha etkili bir örgüt olarak ortaya çıkarmıştır (Hart, 2019: 129-131; Hasgüler & Uludağ, 2012: 90). Politik, sosyal, iktisadi ve güvenlik gibi çok amaçlı evresel bir örgüt olarak 1945 yılında kurulmuş olan Birleşmiş Milletler, bağımsız ülkelerden oluşan bir niteliğine sahiptir (Arı, 2012: 115; Hardt & Negri, 2015: 29-31). Bu örgütün ilk evresini oluşturan süreç ise, Atlantik Bildirisi'dir (Altınar, 2014: 2-3).

Amerika Başkanı Delano Roosevelt ve İngiliz Başkanı Winston Churchill savaş sonu düzenine ilişkin sekiz maddelik "Atlantik Bildirisini" yayınlamıştır. Bu bildiri, Wilson ilkelerine benzemekle birlikte önceki ilkeler ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesinden 10 ay sonra bizzat başkan tarafından okunmuştur (Birdiqli, 2010: 173). Atlantik Bildirisi ise, ABD'nin henüz savaşa girmedigi bir tarihte savaşın tarafı olan İngiltere ile birlikte yayınlamıştır. Bu bildirinın çalışma konusuyla ilişkili olarak önem arz eden bazı maddeleri şunlardır: 1) Savaş sonunda toprak kazanımı olmayacaktır. 2) İlgili devlet ve ulusların onayı olmadan sınır değişikliği yapılmayacaktır. 3) Uluslar kendi geleceklerini kendi belirleyeceklerdir. 4) Uluslararası işbirliği kurulacaktır. 5) Doğal kaynak ve hammaddelerden tüm uluslar eşit şekilde yararlanacaktır. 6) Dünya halkları güvensizlik ve açıklık tehlikesinden kurtarılacaktır. 7) Açık denizlerde ticaret ve seyrüsefer serbestliği sağlanacak 8) Mihver devletleri (Almanya, Japonya ve İtalya) silahsızlandırılacak ayrıca savaştan sonra tüm devletleri içeren bir silahsızlanma projesi başlatılacaktır. Buna bağlı olarak genel güvenliği sağlayacak geniş ve sürekli bir sistemin kurulmasına çalışılacaktır (Hasgüler & Uludağ, 2012: 91-92).

Atlantik bildirgesinden sonra 1 Ocak 1942 tarihinde İngiltere, ABD, Çin ve SSCB tarafından "Birleşmiş Milletler Bildirgesi" ilan edilmiştir. Hemen ertesi gün yirmi iki devlet daha bu bildiriye imza atmış. Ancak ittifaka katılan Belçika, Hollanda, Yugoslavya, Norveç ve Polonya gibi bazı devletlerin hükümetleri Londra'da mülteci durumundaydılar. Dolayısıyla ittifaka girmeleri yalnızca bir formaliteydi. Daha sonra ise, Mart 1945'te Türkiye'nin de içinde bulunduğu 22 devlet daha bildiriye kabul etmiştir (Hasgüler & Uludağ, 2012: 92; Sander, 2007: 169). Bildiriye verilen destekle zaman içerisinde Birleşmiş Milletler; Güvenlik Konseyi, Genel Kurul, Genel Sekreterlik, Uluslararası Adalet Divanı, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Uluslararası Hukuk Komisyonu ve Uluslararası İnsan Hakları Konseyi gibi ana organlarıyla uluslararası bir örgüt niteliğine sahip olmuştur (Arı, 2012: 116; Denk, 2019: 160-213).

3. Uluslararası Toplum Bağlamında İngiliz Okulu ve Milletler Cemiyeti

Çalışmanın amacına uygun olarak bu başlık altında, İngiliz Okulu'nun uluslararası toplumu nasıl ele aldığı irdelenmiş ve Milletler Cemiyeti üzerinden analiz edilemeye çalışılmıştır.

3.1. İngiliz Okulu ve Uluslararası Toplum

İngiliz Okulu, uluslararası toplum ve sistem analizini üç yaklaşım üzerinden izah eder. Bunlar; realizm, rasyonalizm ve devrimcilik (revolutionism)'tir (Devlen & Özdamar, 2010: 63). İlk yaklaşım olarak realizm, Makyavelist (1992) ve Hobbesçu (1994) felsefeden beslenerek devletler arasındaki münasebeti bir kaos olarak değerlendirir. Dolayısıyla realizme göre, anarşizm hâkim olduğu bir ortamda uluslararası toplumdan söz etmek mümkün değildir. Uluslararası toplum iddiasıyla ortaya çıkan yasal ve kurumsal organizasyonlar tamamen hayalidir. Esasen devletlerin temel gayesi çıkar elde etmek ya da çıkarlarını korumaktır. Bu sebeple devletler, herhangi bir organizasyonun kendi çıkarlarına halel getirmesine ya da çıkarlarını sınırlamasına mukavemet gösterirler (Aydın, 2004; Kolasi, 2018). İkinci olarak rasyonalizm ise, Grotiusçu felsefeden etkilenir (Roberts, vd., 2016). Bu yaklaşım, devletler arasında anarşinin hâkim olduğunu kabul eder. Fakat bu durum rasyonalizme göre, devletler arasında ilişki olmadığı anlamına gelmez. Aksine doğal hukuk, evrensel bir nitelik arz ettiği için uluslararası ilişkileri de sağlar. Yani rasyonalizm, düzensizlik içerisinde bir düzen vurgusu yapar (Ertoktaş, 2019: 11-14). İngiliz Okulu üçüncü olarak devrimcilik yaklaşımı üzerinden uluslararası toplum analizinde bulunur. Bu yaklaşım da diğer iki yaklaşım gibi devletler arasında kaosu hâkim olduğunu düşünür. Ancak bu kaosu ortadan kalması için her devletin uyması zorunlu olan uluslararası etik-kültür önermesini yapar. Bu açıdan uluslararası etiği, düzenin inşası için devrimin gereği olarak görür (Şeyşane, 2013: 19-20).

İngiliz Okulu bilhassa uluslararası ilişkilerin çıkış sürecini anarşi üzerinden izah etmiş olması "güç dengesi" kavramının önemini ortaya koyar. Nitekim güç dengesinin, uluslararası siyasi düzenin oluşmasında belirleyici bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. John Ikenbery'nin (2001: 25-29) dediği gibi güç dengesi, anarşik bir sistemde devletlerin kendi güvenliklerini sağlama arayışlarının zorunlu ve kaçınılmaz bir sonucudur. Bu yaklaşıma göre, devletlerarası ilişkilerin temel olarak çatışma içerdiğini, devler arasında güç ve çıkar mücadelesi olduğunu bu yüzden tasavvur edilecek olan siyasi düzen ancak güçle gerçekleştirilebilecektir (Aydın, 2004: 35-44). Tahayyül edilen sistem, adaletten yoksun da olsa bir düzen içermesidir. Tıpkı Goethe'nin adalet ve düzensizlik yerine adaletsizlik ve düzen yeğlerim demesi gibidir (Sander, 2008: 181). Dolayısıyla güç dengesi perspektifiyle küresel savaşlar, küresel siyasi sistemin yapısını belirleyen çatışmalardır (Modelski, 2005: 7) demek yanlış bir teşhis olmayacaktır. Bu sistem içerisinde her bir devletin temel işlevi ise, güç dengesi bağlamında ulusal çıkarlarını korumaktır (Aydın, 2004: 38). Haliyle tahayyül edilen böylesi bir yapının uluslararası toplum olarak izah edilmesinin güç olduğu söylenebilir.

İngiliz Okulu'nda ehemmiyet arz eden yaklaşımlar dikkate alındığında, devletler arasında inşa edilen sistemin, uluslararası bir toplum olarak tahvilinin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği hususudur. Diğer bir ifadeyle bu yaklaşımlar, devletler arasında anarşik düzenin ve devletlerin daha ziyade çıkara endeksli olduğu bir ortamda nasıl olurda uluslararası toplum yaratılabileceği suali üzerinde dururlar (Devlen & Özdamar, 2010: 47). Realistler açısından devletlerin doğası gereği böyle bir toplumun inşası imkânsızdır. Öte taraftan devletler arasındaki anarşik düzene karşı rasyonalistler, dinin ötesinde doğal hukukla gerçekleştirilecek bir uluslararası toplum öngörüsünde bulunurlar (Ağkaya, 2016). Fakat dini yok sayan bir hukukla ya da çıkarlarla değil uluslararası ilişkilerde önemli bir araç olan dinin önemine değinen Martin Wight (1992) ile Herbert Butterfield (1969) ise, uluslararası toplumun ortak etikle-kültürle gerçekleştirilebileceğini savunurlar.

Hedley Bull (2012) ile Adam Watson (1989) ise, ortak etik-kültür yaklaşımına karşı ortak çıkar ile uluslararası toplum tasavvurunun yapılabileceğini iddia ederler. Onlara göre; ortak etik-kültür, aynı dine mensup olan ulusların dâhil olduğu bir sitemden öteye geçmemek anlamını taşır. Dolayısıyla böylesi bir durumda uluslararası toplum inşası imkânsızdır. Yalnızca kurum ve kurumlarıyla devletlerin ortak çıkar etrafında bir araya geldiği düzen daha evrensel bir nitelik taşır (Devlen&Özdamar, 53). Burada Bul'un (2012) dikkat çektiği husus, sadece devletler arası çıkarın hâkim kılındığı düzenin, uluslararası adaleti getireceğidir. Yani uluslararası adaletin bağımlı olduğu yapı uluslararası düzendir. Ona göre, evrensel bir adalet üzerine tesis edilmesi düşünülen sistem tamamıyla bir hülyadır. Bu yüzden devrimci yaklaşımın, ortak etik-kültür ile evrensel bir adalet tasavvuru uluslararası yeni bir sistem ve uluslararası düzensizlik anlamını taşır. Bu yeni sistem gelecek için düzen yıkıcıdır (Palabıyık, 2019: 229-241).

3.2. Milletler Cemiyeti ve Uluslararası Toplum

İngiliz Okulu'nun yaklaşımı irdelediğinde belirli aktörlerin çıkarına, gücüne hizmet eden ve bu aktörlerin gücünü, çıkarını koruyan ilkelere dayanan örgütlerin, düzeni-adaleti sağlayamayacağından uluslararası toplum tahayyülünden bahsetmenin zor olduğu vurgulanabilir. İşte bu perspektifle, Birinci Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu yıkımdan çıkarak barışı ve düzeni tesis etmek için oluşturulmak istenen ulus üstü ya da Avrupa üstü sistem olarak Milletler Cemiyeti, amacına ulaşmadığı görülmüştür. Tarihsel olarak bu amaç için evirilmek istenen cemiyet, birçok sebepten dolayı başarısız olmuştur.

Her şeyden önce Milletler Cemiyeti tasavvuru, daha çok Avrupa ülkelerinin etkin olduğu bir sistemi ifade ettiği söylenebilir. Zira barışı ve düzeni bozan ülkelerin Avrupa'da olduğu düşünüldüğünde, yeniden düzenin tesisi ve barışın sağlanmasında aynı ülkelerin öncülük etmesi gayet anlaşılır bir durumdur. Ancak bu düzen, evrensel bir nitelik taşımamakla beraber güçlü devletlerin çıkarı üzerine inşa edilmeye çalışılmıştır. Keza İngiltere Milletler Cemiyeti'ni desteklemiş olmakla hem savaşları engelleyeceği uluslararası bir mekanizmayı amaçlamış hem de yükselen bir güç olarak ABD'ye yakın durarak politik bir çıkar

İnşacılık Ve İngiliz Okulu Perspektifiyle Uluslararası Toplum Tartışması: Birleşmiş...

elde etmeyi hedeflemiştir. (Gürbüz, 2002: 93). Lakin Wilson, Milletler Cemiyeti'ni bir dünya örgütü olarak düşünmüş olmasına karşın Wilson'un seçim yenilgisi ve Cumhuriyetçi Parti'den Harding'in başkan seçilmesi, ABD'nin Avrupa politikasından uzak durmasını beraberinde getirmiştir. Bu ise, Milletler Cemiyeti'nin Amerikan boyutundan yoksun bırakmıştır. Diğer merkezi güç olan Sovyetler Birliği, zaten cemiyetin dışında bırakılmış olduğundan, Milletler Cemiyeti, Avrupa devletlerinin bilhassa iki güçlü aktör olarak İngiltere ile Fransa'nın elinde kalmıştır. Kısacası, Milletler Cemiyeti, amacının aksine bir Avrupa örgütü olmaktan kurtulamamıştır. Avrupa kıtasının dünya politikasındaki düşüşüne bağlı olarak, Milletler Cemiyeti de gelişme olanağı bulamamış ve bir dünya kuruluşu olamamıştır (Sander, 2007: 35).

Uluslararası sistemlerde, gücün mü sözü etkilediği/etkileyeceği yoksa sözün mü gücü etkilediği/etkileyeceği önem arz etmektedir. Bu noktada Milletler Cemiyeti bağlamında denilebilir ki, söz ya da ilke, çıkar söz konusu olduğunda yok sayılmıştır. Keza Milletler Cemiyeti, ihtilafa düşen ülkelerin gerekçelerinin dinlendiği ve anlaşmazlıkların çözülmesine yönelik rapor düzenleyen mütalaa kurumu şeklinde planlanmıştır. Burada taraflar arasında uzlaşmayı sağlayacak, suçlu olana ve suçluya nasıl bir cezai müeyyide uygulanacağına karar verecek olan cemiyete mensup egemen devletler olmuştur. Haliyle denilebilir ki Milletler Cemiyeti, uyulması gereken ve yaptırım içerecek kararların alınmasında devletler arasında uzlaşılan bir teşkilatlanma tasavvuru değil; daha ziyade cemiyete mensup egemen devletlerin düşüncelerine dayanan bir teşkilat şeklinde tasarlanmıştır (Şeyşane, 2013: 26).

İnşa edilmiş örgütsel bir sistemin, uluslararası toplum niteliğine sahip olabilmesinin belki de en önemli koşullarından biride devletler arasında eşitlik ilkesinin sağlanmasıdır. Ancak böylesi bir betimlemenin Milletler Cemiyeti için yapılması pek de mümkün değildir. Mesela, Japonya'nın Milletler Cemiyeti anlaşma metnine ırklar arasında eşitlik prensibine yer verilmesine dair talebi Amerika ve Avustralya tarafından itiraz edilerek reddedilmiştir. Bu önerinin kabul edilmemesi Milletler Cemiyeti'nin evrensel olmaktan ziyade batının üstünlüğü ve egemen batılı ülkelerin eşitliği üzerine inşa edilen bir örgüt olarak tarihte yer edinmesine neden olmuştur (Birinci, 2017: 55-56).

Monroe doktrini, Milletler Cemiyeti'nin uluslararası toplum değerlendirilmesini önleyen diğer bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü uluslararası bir organizasyon iddiasıyla kurulmuş olan Milletler Cemiyeti, bölgesel bir nitelik taşıyan Monroe Doktrini üzerinde etkili olamamıştır. Nitekim Milletler Cemiyeti, doktrinin uluslararası ortak çıkarlardan ziyade sadece ABD çıkarları dikkate alınarak hazırlanmış olmasına karşı etkili olamamıştır. Mesela ABD, İspanya'daki gibi kolonizasyon sürecine hanel getirecek müdahalelere izin vermemiştir. Ayrıca doktrin, Avrupa merkezli cemiyete kayıtsız kalacağını bildirmiştir (Akçay&Akbal, 2013: 9-10; Sümer, 2008: 123).

Cemiyetin, uluslararası toplum olamamasındaki diğer bir durum ise, her şeyden önce uluslararası bir kuruluşun başarısı, ona yaşam veren antlaşmanın içeriğinden çok üyelerin onu benimsemelerine, desteklemelerine ve amacı

konusunda görüş birliğine varmalarına bağlıdır. Ancak Milletler Cemiyeti'nin özellikle büyük üyeleri tarafından mutabık kalınan ilkeler dahi çiğnenmiştir. Örneğin, Milletler Cemiyeti'ne mensup olan devletlerin politik hürriyetine ve toprağına karşı tehdit oluşturulamayacağı belirtilmiş olmasına karşın Almanya Ren bölgesini işgal etmiştir. Ayrıca Almanya hiçbir sınırlama tanımadan silahlanmaya başlamıştır. Bu eylemleriyle savaştan sonra kurulan güvenlik sisteminin sonunu getirmiştir. Benzer şekilde elli iki üye saldırıya karşı direnmek için birleşmiş olmasına rağmen İtalya, Habeşistan'ı İşgal etmiştir (Barlas, 2017: 97; Sander, 2007: 36). Yine Japonya, Çin'in Güney Mançurya Demiryolunu işgal etmiştir (Kıran, 2008: 27). Yani Bull'un (2012) dediğı gibi uluslararası bir toplum inşası için dekolonizasyon sürecinin sağlanması gerekir. Fakat bunu Milletler Cemiyeti'nin uygulamasında görmek mümkün olmamıştır. Bu durumda ulus üstü bir sistemden ziyade Avrupa merkezli olan Milletler Cemiyeti, meşruluğunu yitirerek sistemsizleşmiş olduğu söylenebilir. Böylece Milletler Cemiyeti, uluslararası sorunları çözme kabiliyeti yetersiz bir sistem ve İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki olayların başlangıç aşaması olarak değerlendirilebilir.

4. Birleşmiş Milletler ve İnşacılık

İnşacı yaklaşım, devletlerarası münasebetleri kurumsal açıdan analiz etmek üzere 1980'lerde varlığını göstermeye başlamış, 1990'larda ise rüştünü ispatlayarak karşımıza çıkmıştır (Tecer, 2020: 2-3; Tandoğan, 2015: 635). Bu yaklaşım, 1980'lerin sonlarında kuzey Amerika'da hâkim iki temel teorik çerçeve olan yeni-gerçekçilik (Neo-realizm) ve yeni-liberalizmin eleştirel değerlendirilmesi sürecinde ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bu iki düşünce arasında ortak olan şeylere işaret etmiştir. İnşacı yaklaşım, uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde pozitivizm ve post pozitivizm arasında "üçüncü yol" olarak tanımlanmıştır. Zira inşacı yaklaşım, neo-realizmin ve neo-liberalizmin bağlı olduğu ontolojik ve epistemolojik kaynakları benimsemiştir (Griffiths, Roach & Salamon, 2011: 153-158). İnşacılık, uluslararası düzeni yapan (devletler)–yapı (sistemler), kimlik-çıkartıcı ve güvenlik-tehdit kavramlarını kullanarak izah etmiştir. İşte bu bölümde, inşacılığın ortaya koymuş olduğu kavramlardan yola çıkarak Birleşmiş Milletler'in uluslararası bir toplum niteliğı taşıyıp taşımadığını irdelenmeye çalışılmıştır.

4.1. Devlet ve Uluslararası Toplum

İnşacılık kuramına göre, aktör olarak devletler ile yapılar arasından sıkı bir diyalektik ilişkisi söz konusudur. Bu etkileşimde bir taraftan aktörlerin siyasal yapıları, kurumları ve kuralları belirlerken diğer taraftan siyasal yapılar, kurumlar ve kurallar aktörleri etkilemektedir. Varoluşlarını karşılıklı ilişkilerine borçlu oldukları söylenebilir. Wendt'in (2009) de dediğı gibi yapanlar (devlet aktörleri) çevresindeki yapılardan bağımsız var olamazlar; buna karşın yapılar da yapanlardan (üretilmelerinden ve olası dönüştürülmelerinden) bağımsız var olamazlar. Bu nedenle yapı ve yapılanlar birbirlerini karşılıklı inşa edeler (Griffiths, Roach & Salamon, 2011: 155).

İnşacılık Ve İngiliz Okulu Perspektifiyle Uluslararası Toplum Tartışması: Birleşmiş...

Yine Wendt (2009: 7), yapan-yapı ilişkisini iki gerçeklik temelinde ele alır: İlk olarak; insanlar ve kurumlar, içinde yaşadıkları toplumu dönüştürmeye veya yeniden üretmeye yardımcı olan maksatlı aktörlerdir. İkinci olarak ise; toplum, bu maksatlı aktörlerin arasındaki etkileşimi yapılandıran sosyal ilişkilerden oluşmaktadır. Bu iki gerçeklik, kuramsal olarak bağımlı veya karşılıklı olarak birbirini etkileyen varlıklar olduğu sonucuna varılır. Yapan ve yapının birbirlerini etkilemelerine, inşa etmelerine neden olan, gerek önde gelen realistlerden Waltz (1979) gerekse inşacılık yaklaşımıyla öne çıkan Wendt'in (2013) vurguladığı gibi anarşik bir ortamdır.

Birleşmiş Milletler'in alt yapısını oluşturan bildiriler anarşik ortamların bir neticesi olduğunu söylemek mümkündür. 14 Ağustos 1941'de ABD Başkanı Roosevelt ve İngiltere Başkanı Churchill tarafından "Atlantik Bildirisi" yayınlanmıştır. Bu bildiri de iki hükümet, dünya için daha iyi bir gelecekle ilgili ümitlerini istinat ettikleri bazı müşterek politika ilkelerini dünyaya ilan etmişlerdir. 1 Ocak 1942 tarihinde İngiltere, SSCB, ABD ve Çin Cumhuriyeti tarafından "Birleşik Milletler Bildirgesi" ilan edilmiştir. 30 Ekim 1943'te ise, Moskova'da yine dört büyük devlet tarafından, Moskova bildirgesinin ilan edilmesi ve bu bildiri ile uluslararası bir birlik oluşturma sorumluluğu kabul edilmiştir. Bu birlikle dünyada hukuk ve düzenin yeniden kurulması ve genel bir güvenlik sistemi oluşturulması kararlaştırılmıştır. Aynı zamanda savaş sonrası silahsızlanma çabalarına ilişkin görüş birliği sağlanmıştır. Benzer şekilde 1 Aralık 1943'te üç büyük müttefik lider (Roosevelt, Churchill, Stalin), Tahran konferansında savaş sonrası örgütlenmeye ilişkin bildiri yayınlamışlardır. Bu bildiriye göre baskı, esaret, zorbalık ve hoşgörüsüzlükle mücadele noktasında işbirliği sağlanması gerektiği ifade edilmiştir (Hasgüler & Uludağ, 2012: 91-93, Gündüz, 1994: 19). Kısacası tüm bu bildirilerde aktörler arasındaki birliktelik anarşik bir ortamdan doğar.

Waltz'ın sisteminde, kurallar ve iş birliği bir anomali olarak görülür. Ancak amaçsal bir davranış şekli, anarşik yapıda iş birliğini sağlayabilir. Waltz'a (1979) göre, hem çatışma hem de işbirliği aynı mantıksal çerçevede açıklanabilir ve anarşik bir alanda da iş birliği gerçekleşebilir. Wendt'e (2013) göre ise, anarşik bir sistem içerisinde devletlerin kendi güvenliklerini kendilerinin sağlamaları ilkesi bile anarşik sisteme özgü bir kural ya da bir kurumdur. Zira kendi kendine yardım mantığına uymayan devletler sistemden atılır. Bu nedenle de kuralların varlığını tanımasa da Waltz'ın kuramı anarşi altında nasıl varolacağına ilişkin kuralların varlığını kabul eder (Yalvaç, 2010: 160-161).

Anarşik bir sistemde devletler kendi güvenliklerini sağlayamadıkları takdirde sistemden atılacağı düşüncesi, uluslararası toplum bağlamında tartışılması gereken bir durum olarak karşımıza çıkar. Çünkü böyle bir sistemin uluslararası bir toplum oluşturmaya ve güven telkin etmesi kuşkuludur. Mesela, İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle anlaşma gereği İran topraklarından İngiltere'nin çekilmesine karşın Sovyetler, İran topraklarını kontrol etmek istemiş ve Basra körfezine inme kararı almıştır. İran, bunu Birleşmiş Milletler güvenlik konseyine götürmüştür. Lakin ABD ve İngiltere yeni kurulmuş olan Birleşmiş Milletler'in böyle bir mesele

ile prestijinin sarsılmasını istemediklerinden İran'ı desteklememişlerdir. Bunun üzerine İran, meselesini Sovyetlerle görüşerek halletmiştir. Bu görüşme neticesinde İran ile Sovyet Rusya arasında 1946'da anlaşma yapılmış ve bu anlaşmaya göre Sovyetler, İran'dan askerlerini çekmiştir. İran ise, Sovyetler ile beraber petrolünü işletip %51 pay vermiştir (Armaoğlu, 1985: 425). Bu olaydan da anlaşılacağı üzere Birleşmiş Milletler, Wendt'in oluşacak bir toplum analizi ile kısmen paralellik göstermiş olsa da uluslararası bir toplum inşasında Birleşmiş Milletler'in zayıf kaldığı görülür. Çünkü Wendt (2009) toplumu ve insanları birbirine bağlayan şeyin kurallar olduğunu aynı zamanda, hem yapanların (devlet aktörlerin) yapılardan bağımsız olmadığı hem de yapı ile yapanların birbirlerini inşa ettiğini söylemesi uluslararası bir topluluk iddiası ile ortaya çıkan Birleşmiş Milletler'i zor durumda bırakmıştır.

4.2. Kimlik ve Çıkar

Kimlik, kendisini diğerlerinden farklı kılan din, gelenek, görenek ve kültür gibi unsurlarla ortaya koyar. Kendisini ötekinden ayıran nitelikler aynı zamanda kimliğin, çıkarlarını ve politik tutumunu belirler. Tam da bu noktada inşacı yaklaşım, uluslararası ilişkiler bağlamında da kimlik çıkar diyalektiğinin ehemmiyet arz ettiğini belirtir. Diğer bir ifadeyle devletin sahip olduğu kimlik, uluslararası arenada diğer aktörlere karşı tutumunu, çıkarlarını ve politikasını belirler (Büyüktanır, 2015: 2-13; Wendt, 2009: 35).

Wendt'in (2013: 10) de dediği gibi sahip olunan kimlik, çıkarın esasını teşkil eder. Dolayısıyla devletlerin toplumsal bağlarından, siyasi ilişkilerinden, sahip olduğu uluslararası konumundan veya askeri gücünden müstakil taşıdıkları bir çıkar durumundan söz etmek pek de mümkün görünmemektedir. Nitekim Birleşmiş Milletler'in kuruluş aşamasının ilk evrelerinde kimlik-çıkara ilişkisini, dönemin iki egemen gücü olan ABD ve İngiltere arasındaki ilişkide görmek mümkündür. Öyle ki, 1942 yılının ocak ayında İngiliz Başkan Churchill'ın Amerika'ya gitmesi görünüşte her ne kadar Birleşmiş Milletler ittifakının kurulması gibi görünmüş olsa da aslında amaç savaşın bitmesinin hayal olduğu bir ortamda ABD Başkanı Roosevelt ile savaş stratejisi konusunda görüş alışverişinde bulunarak kendi çıkarlarının temellerini oluşturmaktı (Sander, 2007: 169). Wendt'in (2013: 12) dediği gibi kaos, kimlik ile çıkar diyalektiğini besleyen bir süreçtir. Anarşinin hâkim olduğu süreçte kimlik, ötekine karşı kendi güvenliğini sağlamaya, çıkarlarını korumaya ve çıkarlar elde etmeye çalışır. Sahip olunan güvenlik ve çıkarlar aynı zamanda kimliğinde inşasını sağlar. Tabi unutmamak gerekir ki; sahip olunan kimlik kadar, çıkar ve güvenlik elde edilir. Yani anarşinin ve güç dağılımının anlamı, kimlik ve çıkar diyalektiği arasındaki değişkenliğe bağlıdır.

Burada İnşacı yaklaşım, kimlik ve çıkar arasındaki karşılıklı ilişkiyi vurgularken iki hususa da dikkat çeker. İlki; kimlik ile çıkar diyalektiği, ayrıcalıklı kimliklerin oluşmasını sağlar. İkinci; ayrıcalıklı kimlikler, ötekilerin varoluşuna sebep olur. Çünkü böylesi bir vetirede aktörler arasındaki olumlu veyahut olumsuz etkileşimler sonucunda bir taraftan ortak ve/veya ayrıcalıklı kimliklerin diğer

İnşacılık Ve İngiliz Okulu Perspektifiyle Uluslararası Toplum Tartışması: Birleşmiş...

tarafından ortak ve/veya öteki kimliklerin ortaya çıkmasına neden olacaktır (Wendt, 1999; Rumeli, 2015). İşte bu durum, evrensel bir toplumsal sistemin inşasını engellediği söylenebilir. Öyle ki, beş büyük devlet tarafından düzeni ve barışı tesis etmek için oluşturulmuş olan Birleşmiş Milletler içinde çıkar ilişkisine dayalı olan bu beş ayrıcalıklı kimlik aynı zamanda ön görülen dünya sistemine de zarar vermiştir. Haliyle burada sorulması gereken soru, bugün dünyanın siyasal, ekonomik ve askeri dengelerini etkileyecek, uluslararası güvenliğe sorun oluşturacak denli güçlü/ayrıcalıklı Birleşmiş Milletler'in beş daimi üyesinin varlığına karşın uluslararası bir toplum tasavvuru ne ölçüde yapılabildiğidir (Hasgüler & Uludağ, 2012: 98-99).

Birleşmiş Milletler'de ABD, Rusya, Çin, Birleşik Krallık ve Fransa olarak beş büyük devletin hâkimiyeti düşünüldüğünde sorunun kaynağını kendi bünyesinde taşıdığı da söylenebilir. Kimlik çıkar ilişkisi bağlamında düşünüldüğünde bu devletlerin ortak özelliğinin dini olarak ekseriyetten Hıristiyan kimliğine sahip olması ve bu devletler arasında Müslüman bir ülkenin olmaması Birleşmiş Milletler'i daha çok Hıristiyan toplumların çıkarlarına dayalı bir örgüt nitelendirilmesine neden olur. Bundan dolayı Birleşmiş Milletler sistemi, Milletler Cemiyeti gibi uluslararası bir toplum tasavvurunu gerçekleştirmede etkisiz kalacağı iddia edilebilir.

4.3. Güvenlik ve Tehdit

Devletler, kendi kimliğini öteki karşısında güçlü kılmak hatta ötekini kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmek için tehdit kavramından beslenir. Tehdit, devletlere yapacaklarının meşruiyetini sağlar. Tehdit olgusundan yararlanarak çıkarlarını güvenlik üzerine temellendirir. Dolayısıyla tehdit ile güvenlik arasındaki diyalektik ilişki, devletlerin çıkarıyla sonuçlanır. Burada tehdit olgusu, gerçekte olması gerekmez. Onu devletler, kendisi de bellekte inşa edebilir. Böylece güvenlik adı altında yaptıklarının ya da yapacaklarının meşruluğunu sağlamış olurlar. Stephen Walt'ın (1990) dediği gibi ekseriyetten inşa edilen tehditler, devletlerin politik tutumlarını belirler.

Toplumsal olarak inşası sağlanan veya gerçekte var olan tehdit algısını, devletler güvenlik adı altında kendi çıkarlarını korumak için kullandıkları söylenebilir (Wendt, 2013: 9-13). Keza Birleşmiş Milletler bu konuda, dikkate değer bir örnek olarak karşımıza çıkar. Birleşmiş Milletler'in güvenlik ve tehdit anlayışının da esasen çıkar üzerine temellendiği ancak bu güvenlik anlayışının yalnızca beş büyük ülkenin yetkisi altında şekillendiği görülür. Nitekim Birleşmiş Milletler'de güvenlik konseyinin toplam on beş üyesinin beşi daimidir. On üyesi ise, geçici olarak iki yıl için görevlidir. Kararlar toplam üyenin dokuzunun olumlu oyu ile alınır. Fakat temel mevzularda dair meselelerde ABD, Rusya, Çin, İngiltere ve Fransa olarak beş daimi üye ülkeden herhangi biri menfi oy vermesi veto anlamı taşır. Diğer üyelerin tamamı müsbet manada oy verse dahi karar kabul edilmemiş sayılır. Bunların yanı sıra daimi üye ülkelerden birinin dahi karar alma sürecine katılmaması ya da oy vermektan kaçınarak çekimser durması veto manasını taşır (Arı, 2012: 116-118).

Böylece güvenlik ve tehdit diyalektiği, ülkelerin güvenlik ve çıkar tanımlamalarına, hasım ve tehdit algısı oluşturmalarına hatta iç ve dış politikalarında seçkinler/ayrıcalıklı kimlikler arasında bulunarak belirleyici olmalarına imkân sağlar (Ertem, 2012). Yeri gelmişken vurgulanması gereken bir diğer husus, güvenlik-tehdit olgularının devletler arasında birinin güvenliğini ve çıkarını sağlarken diğerini bundan mahrum bırakır ya da güvenliğini sağlayan ve çıkarını koruyan ülkelerin hegemonyası altına girer. Haliyle inşacı yaklaşımının güvenlik ve tehdit ilişkisini, Birleşmiş Milletler’de tam karşılığını görmenin mümkün olduğu söylenebilir. Keza yukarıda da değinildiği üzere güvenliğe esas teşkil eden mevzularda Birleşmiş Milletler, bütün üyeleri yerine yalnızca beş ülkenin kendi tehdit algısı, güvenliği ve çıkarlarıyla sınırlandırılması bu durumun en bariz göstergesidir.

5. Sonuç

İngiliz Okulu’na göre, uluslararası toplum inşasına ortak çıkar, ortak değerlerin hâkim kılınması, düzen ve adaletin tesisi katkıda bulunur. İngiliz Okulu perspektifiyle Milletler Cemiyeti’nin uluslararası bir toplum olarak değerlendirilmesinin güç olduğu söylenebilir. Keza Birinci Dünya Savaşı sonucunda barışı ve düzeni sağlama amacıyla ve uluslararası bir toplum iddiası ile Wilson ilkeleri ışığında Milletler Cemiyeti kurulmuştur. Ancak uluslararası toplum olma özelliklerini taşıyarak çıkmasına karşın ilerleyen süreçte bu niteliklerini kaybetmiştir. Bunu birkaç gerekçe ile izah etmek mümkündür. İlk olarak, Cemiyetin, Rusya ve ABD gibi güçlü devletleri dışarıda bırakmasıyla kapsama alanını oldukça daraltmış olmasından kaynaklandığı söylenebilir. İkinci olarak, evrensel bir değer üretmemiş olmasına dayandırılabilir. Örneğin İngiltere, Fransa ve İtalya gibi cemiyete üye olan ülkeler ortak değerler yerine yalnızca kendi çıkarlarına ve güvenliğine göre değerler oluşturmuştur. Üçüncü olarak, inşa edilen uluslararası sistem tarafından belirlenen ilkelerin çiğnenmesine göz yumulmuş olmasıyla açıklanabilir. Mesela, İtalya’nın Habeşistan’ı, Almanya’nın Ren bölgesini işgali ya da Mançurya krizi gibi. Dördüncü olarak, evrensel kabul görececek ilkelerin reddedilmiş olmasıyla izah edilebilir. Japonya’nın Milletler Cemiyeti’nde yer almasını tavsiye ettiği ırkların eşitliği ilkesinin ABD ve Avustralya tarafından reddedilmiş olması bu duruma verilecek en bariz örnektir. Tüm bu etkenler Milletler Cemiyeti’nin uluslararası toplum olmasını engellemiştir.

Öte yandan inşacı yaklaşım, uluslar arasındaki ilişkileri anarşi, tehdit, güvenlik, güç, kimlik ve çıkar kavramları üzerinden anlatmaya çalışır. Bu yaklaşımda anarşi ile anlatılmak istenen, uluslararası sistemin bir kaos ortamı olduğudur. Güç kavramı, Machiavellist yaklaşımla güçlü olmayan devlet, diğerlerinin avı olmaya davet edildiği anlamını taşır. Güvenlik ve tehdit, realist bir bakış açısıyla barışın temeli olarak silahsızlanma yerine, savaşa hazır olmaya tekabül eder (Aydın, 2004: 37-44). Çıkar kavramıyla, insanın doğasında olan bütün çatışmaların temelinde çıkar ilişkileri yattığı kabul edilir (Erkan, 2010: 94). İnşacılık yaklaşımının uluslararası sistemi bu kavramlar üzerinden izah etmesi aynı zamanda uluslar arası toplum düşüncesinin de beyhude bir tasavvur olduğu

İnşacılık Ve İngiliz Okulu Perspektifiyle Uluslararası Toplum Tartışması: Birleşmiş...

gerçeğini göstermeye çalışır. Bundan dolayı Birleşmiş Milletler'in uluslararası bir toplum olmadığı söylenebilir. Çünkü uluslararası bir sitem olarak Birleşmiş Milletler inşacılığın ortaya koyduğu niteliklerle benzeştiği görülür.

Birleşmiş Milletler'de söz konusu çıkar ve güvenlik oldu mu, özellikle daimi üyeler için kendi bildirimleri ile çeliştiğini gözlemek mümkündür. Nitekim Atlantik Bildirisinde doğal kaynakların eşit dağıtılması, dünya halkının güvenliği ve refahı, silahsızlanma gibi maddeleri içinde barındırmasına karşın bunları çığneyenlerin de Birleşmiş Milletler daimi üyelerin olduğu görülür. Bu durum, Wendt'in çıkar, kimlik ve güvenlik temelinde inşacılık teorisiyle uyuştugu söylenebilir. Bundan dolayıdır ki, Birleşmiş Milletler'in bir dünya sistemi ya da uluslararası bir toplum olma noktasında kuşkuları içinde barındırmaktadır. Nitekim Birleşmiş Milletler'de ayrıcalıklı büyük devletler (Rusya, ABD, Çin, Fransa ve İngiltere) ile ayrıcalıksız devletler arasında büyük bir uçurum söz konusudur. Her şeyden önce askeri ve ekonomik bir güç olarak ortaya çıkan büyük devletlerin veto hakkını ellerinde bulundurmaları onları, diğer devletlere nazaran imtiyazlı hale gelmelerini sağlıyordu. Böylece veto hakkına sahip olan daimi üyeler, hangi ölçütlere göre belirlenirse belirlensin uluslar arası toplum açısından bu sistemi çelişkili bir duruma sokmuştur. Bu örgütün bir dünya örgütü olmasını tereddütlü kılmıştır.

Çalışmanın sonuçlarını kısaca beş noktada toplamak mümkündür.

- ✓ Gerek İngiliz Okulu'ndan gerek ise inşacılık teorisinden yola çıkarak, Milletler Cemiyeti'nin ve Birleşmiş Milletler'in uluslararası bir toplum olmadığı görülür.
- ✓ Uluslararası örgütlere (Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler) üye olan ülkelerin, uluslararası sorunlara yaklaşımları farklı olmuş olsa da belirleyici olanlar ayrıcalıklı kimlikler olmuştur. Bu ülkelere ayrıcalık sağlayan durum, gücün ve çıkarın aynı kimliklerde bir arada bulundurulması ile açıklanabilir. Ayrıcalıklı kimlik ise, kendisine muhalif ya da pasif öteki kimlikler yaratmış olur. Dolayısıyla böylesi bir sisteme uluslararası toplum nitelmesi yapılması pek de mümkün değildir.
- ✓ Uluslararası sistemlerde (Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler), gücün mü ya da çıkarın mı sözü (ilkeyi, hukuku) etkilediği/etkileyeceği yoksa sözün mü gücü ya da çıkarı etkilediği/etkileyeceği tartışmasında söz ya da ilke, çıkar söz konusu olduğunda yok sayılmıştır.
- ✓ Gerek İngiliz Okulu'nda gerek ise, inşacılık teorisi açısından, uluslararası örgütlerde esas olarak; iktidarın ya da iktidarların (güçlünün) egemenliğinin/egemenliklerinin ilanının sağlanması amaçlanmıştır.
- ✓ İnşacılık yaklaşımı perspektifiyle Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler, anarşik bir ortamda, yapan ile yapının birbirlerini etkileyerek, yapanın kimliğini koruma ve çıkarlarını sağlama gayesine dayanarak inşa edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Ağkaya, O. (2016). “İngiliz Okulu ve Uluslararası Toplum Düşüncesi”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 71(4): 1059-1089.
- Akçay, E. & Akbal, Ö. (2013). “ABD Güvenlik Politikasında Söylem ve Pratik”, Yönetim Bilimleri Dergisi, 11(22): 7-29.
- Altın, B. (2014). “Birleşmiş Milletler: Amacı, Gelişimi, Etkinliği, Uluslararası Güvenliğe Katkısı ve Geleceği”, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 1(1): 1-9.
- Arı, T. (2012). Uluslararası İlişkilere Giriş, MKM Yayınları, Bursa.
- Armaoğlu, F. (1985). 20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Aydın, M. (2004). “Uluslararası İlişkilerin “Gerçekçi” Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği”, Uluslararası İlişkiler, 1(1): 33-60.
- Barlas, D. (2017). “Milletler Cemiyeti’nde Türkiye: İyimserlik ve Kuşku Arasında”, Uluslararası İlişkiler, 14(55): 93-111.
- Birdişli, F. (2010). “Birleşmiş Milletler (BM)’in Uluslararası Sorunları Önleyebilme Yeteneği”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(11): 172-182.
- Birinci, G. (2017). “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin Kısa Tarihi I: Milletler Cemiyeti’nden Birleşmiş Milletler’e”, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 7(2): 50-81.
- Bull, H. (2012). The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics, Macmillan International Higher Education, New York.
- Bull, H. & Watson, A. (1989). The Expansion of International Society, Butler & Tanner, New York.
- Butterfield, H. & Wight, M. (1969). Diplomatic Investigations–Essays in The Theory of International Politics, George Allen & Unwin, London.
- Büyüktanır, D. (2015). “Toplumsal İnşacı Yaklaşım ve Avrupa Bütünleşmesinin Açıklanmasına Katkıları”, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi 14(2): 1-24.
- Denk, E. (2019). Uluslararası Örgütler Hukuku Birleşmiş Milletler Sistemi, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Devlen, B. & Özdamar, Ö. (2010). “Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu Kuramı: Kökenleri, Kavramları ve Tartışmaları”, Uluslararası İlişkiler, 7(25): 43-68.
- Erkan, S. (2010). “Savaş ve Barış Bağlamında XIX. Yüzyıl Uluslararası İlişkileri’nin Özellikleri”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(22): 93-115.
- Ertem, H. S. (2012). “Kimlik ve güvenlik ilişkisine konstrüktivist bir yaklaşım: “Kimliğin güvenliği” ve “güvenliğin kimliği””, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 8(16): 177-236.
- Ertoktaş, E.N.K. (2019). “Hedley Bull’un Ortak Çıkar Ve Ortak Değer Kavramları İle Martin Wight’ın Ortak Kültür Kavramının Karşılaştırılması: İngiliz Okulu Perspektifinden Kırım Savaşı ve Paris Antlaşması Analizi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnşacılık Ve İngiliz Okulu Perspektifiyle Uluslararası Toplum Tartışması: Birleşmiş...

- Griffiths, M.; Roach, S. & Salamon, M.S. (2011). Fifty Key Thinkers in International Relations/Uluslararası İlişkilerde Temel Düşünürler ve Teoriler, (Çev.) Cesran, Nobel Yayınevi, Ankara.
- Gündüz, A. (1994). Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Teşkilatlar Hakkında Temel Metinler, Beta Yayınları, İstanbul.
- Gürbüz, M. V. (2002). “Bir İdeal, Bir Amerikan Başkanı ve Onun Başarısızlığı: Başkan Wilson ve Milletler Cemiyeti”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 7(29-30): 87-99.
- Hardt, M. & Negri, A. (2015). İmparatorluk, (Çev.) Abdullah Y., Ayrintı Yayınları, İstanbul.
- Hart, B.L. (2019). II. Dünya Savaşı Tarihi, (Çev.) Kerim B., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Hasgüler, M. & Uludağ, M. (2012). Devletler Arası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler –Tarihçe-Organlar-Belgeler-Politikalar-, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Hobbes, T. (1994), Leviathan, Everyman, London.
- Ikenberry, J. (2001). After Victory, Princeton University Press, New Jersey.
- Kıran, A. (2008). “Milletler Cemiyeti ve Önlenemeyen Savaş”, GAU J. Soc. & Appl. Sci., 3(6): 19-36.
- Kolasi, K. (2018). “Uluslararası İlişkiler Teorisinde Bilimsel Realizm ve Yapı Kavramı”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 73(40): 931-958.
- Machiavelli (1992). Hükümdar, (Çev.) H. Kemal K., Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- Modelski, G. (2005). “Küresel Politikanın Uzun Döngüsü ve Ulus Devlet”, Uluslararası İlişkiler, 2(7): 3-30.
- Özdemir, M. (2010). “Nitel veri analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1): 323-343.
- Palabıyık, M. S. (2019). “İngiliz Okulu”, (Der.) Ramazan G., Uluslararası İlişkiler Teorileri, ss.217-256, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Roberts, A.; Bull, H. & Kingsbury, B. (2016). Hugo Grotius ve Uluslararası İlişkiler, (Çev.) Burç B., Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi Yayınevi, İstanbul.
- Rumelili, B. (2015). “Bölgeselcilik ve İnşacılık: Kazanımlar ve Vaatler”, Uluslararası İlişkiler Dergisi, 12(46): 168-185.
- Sander, O. (2007). Siyasi Tarih-1918-1994, İmge Kitabevi, Ankara.
- Sander, O. (2008). Siyasi Tarih-İlkçağlardan 1918’e, İmge Kitabevi, İstanbul.
- Sümer, G. (2008). “Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü”, Uluslararası İlişkiler, 5(19): 119-144.
- Sürmeli, S. (2000). “Cemiyet-i Akvam'a Müzaheret Cemiyeti-Türkiye'de Kuruluşu ve Prag Konferansı”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi 7(25-26): 181-200.
- Şeyşane, V. (2013). “İki Savaş Arası Dönemde Uluslararası Toplum ve Çatışma: İngiliz Okulu Perspektifinden Mançurya Krizini Anlamak” Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, 1(1): 16-31.

- Tandoğan, M. (2015). “Konstrüktivizm (Sosyal İnşacılık) Kuramı Bağlamında Afrika Birliği”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 4(3): 634-650.
- Tecer, Ö. Ç. (2020). “Putin Rusya’sının İnşacı Perspektiften Analizi”, http://www.academia.edu/1449828/putin_rusyas%C4%B1n%C4%B1n_in%C5%9Fac%C4%B1_perspektiften_analizi, Erişim Tarihi: 04.01.2020.
- Walt, S. M. (1990). *Origins of Alliances*, Cornell University Press, New York.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*, Addison-Wesley Publishing, California.
- Wendt, A. E. (1999). *Social Theory of International Politics*, Published by Cambridge University Press, United Kingdom.
- Wendt, A. E. (2009). “Uluslararası İlişkiler Kuramında Yapan-Yapı Sorunu”, *Uluslararası İlişkiler*, 6(23): 3-44.
- Wendt, A. E. (2013). “Anarşi Devletler Ne Anlıyorsa Odur: Güç Politikalarının Sosyal İnşası”, *Uluslararası İlişkiler*, 10(39): 3-43.
- Wight, M. (1992). *International Theory The Three Traditions*, Holmes & Meler, New York.
- Yalvaç, F. (2010). “Uluslararası İlişkiler Kuramında Yapısalcı Yaklaşımlar”, (Der.) Dağı İ.D., Eralp A., Keyman E. F., Polat N. vd., *Devlet, Sistem ve Kimlik, İletişim Yayınları*, İstanbul.
- Yalvaç, F. (2013). “Tarihsel Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler: Jeopolitik, Kapitalizm ve Devletler Sistemi”, *Uluslararası İlişkiler*, 10(38): 3-28.